

بررسی میزان شیوع خصومت و پرخاشگری در ایل عشایری

دکتر سید نذیر هاشمی^(۱)

چکیده:

این تحقیق در یکی از ایلهای کشور، در منطقه تشراتی پهن (۷۰ کیلومتری یاسوج کهگیلویه و بویراحمد) انجام گرفته است. جمعیت مورد مطالعه ۴۶۵ نفر شامل: ۲۴۱ نفر مرد، ۲۲۴ نفر زن و تست مورد مطالعه (SCL90) می باشد. نتیجه حاصل از این تحقیق: میزان شیوع خصومت و پرخاشگری در کل افراد و همچنین نسبت مرد به زن ($M>F$)، مقایسه مجرد و متأهل (متأهل = مجرد)، مقایسه باسواد و بی سواد (بی سواد = با سواد)، مقایسه جوانان با نوجوانان (نوجوانان > جوانان) همگی مطابق با آمار بین المللی می باشد، گرچه تفاوت مشاهده شده میزان خصومت و پرخاشگری در جوانان و میانسالان یکسان است اما، بسیار بالاتر از نوجوانان (حدود چهار برابر بیشتر) می باشد.

واژه های کلیدی: شیوع - خصومت و پرخاشگری - ایل عشایری

نورولوژیکی نمی‌باشد، بلکه فاکتورهای محیطی - اجتماعی در بوجود آمدن خیلی از رفتارهای اجتماعی، بسیار اهمیت دارند.

خصومت و پرخاشگری دارای علایم زیر می‌باشند: خشمگین شدن، عصبانیت ناگهانی، تمایل شدید به کتک زدن، آزار و اذیت دیگران، میل شدید به شکستن اشیاء، زیاد درگیر شدن و جر و بحث کردن، داد و فریاد کردن و پرتاب کردن اشیاء.

طبق مطالعات در آمریکا، خشونت‌های جنایی در شهرهای بزرگ بیشترین میزان و در روستاها کمترین میزان را دارا است، از جمله دیگر کشتی شایع‌ترین نوع خشونت جنایی است که ۵۰٪ به وسیلهٔ اسلحه‌دستی مثل تفنگ انجام می‌گیرد. که دومین علت مرگ در جوانان آمریکا در محدودهٔ سنی ۱۵-۲۴ ساله می‌باشد.

سیاه‌پوستها ۸ برابر بیشتر از سفیدپوستان جوان دچار خشونت و پرخاشگری هستند.

دیگرکشی در مناطق (LOW Socio) بیشتر و در بین مردان بیشتر شایع است. یک مطالعه بین‌المللی گزارش نموده است که ۲۸٪ پسران و ۷٪ دختران در یک ماه، درگیری فیزیکی داشته‌اند. که ۳۵٪ این درگیریها منجر به مراجعه به درمانگاهها، برای درمان شده است.

به طور کلی در آمریکا طبق گزارش (FBI) در هر سال ۱۸۰۰۰۰۰ رفتار جنایی به وقوع می‌پیوندد

روش پژوهش

این تحقیق در منطقهٔ پهون که یکی از طوایف ایل جلیل، از ایلات عشایر یاسوج، به نام طایفه مهر علی است. انجام شده، این ایل در تابستان به صورت چادرنشینی و پراکنده در منطقه بابکان (۶۰ کیلومتری غرب یاسوج) و در زمستان به صورت یکجانشینی در

مقدمه

سابقه زندگی کوچ نشینی به ۸۰۰۰ سال قبل می‌رسد. در این نوع زندگی انسانها از راه پرورش حیوانات و برخورداری از فرآورده‌های کشاورزی، روزگار می‌گذرانند و در پی مراتع طبیعی، سالیانه از محلی به محل دیگر می‌کوچند. رشته کوههای زاگرس از مهمترین قلمروهای زندگی کوچ‌نشینی در ایران است که طوایف و ایلات لر، کرد، بختیاری، قشقایی و... در پهنای آن جای می‌گیرند.

کوچ بارزترین تلاش انسان برای تطابق با طبیعت و دست یافتن به منابع طبیعی به شمار می‌رود. دنیا پر از افراد ناآرام، تحت فشار و نگران است. پدید تحرک پذیری یا خلق تحریک پذیر برای هر کسی که با سر و صدا و ناراحتیها و نگرانیهای آشکار و نهان زندگی روزمره کلنجار می‌رود، امری است آشنا.

در افراد خسته، به علت کار شدید و ناتوان‌کننده - (که شرایط موجب تحریک پذیری آنها می‌شود) تحریک پذیری امری مورد انتظار است. گاهی احساس خلق تحریک پذیر، بدون تظاهرات خارجی آن هستند (تحریک پذیری درونی). یا بیمار به طور کامل کنترل مزاج خویش را از دست داده و در مقابل حوادث خرد (لیکن مایوس‌کننده و حیران آور)، دچار «OuTburst» کلامی در رفتار می‌شود.

علت پرخاشگری عبارت است از:

- ۱ - پرخاشگری به ذات و سرشت افراد بر می‌گردد.
  - ۲ - پرخاشگری به علت ناکامی و محرومیت از خواسته‌های فرد به وجود می‌آید.
  - ۳ - پرخاشگری به عنوان رفتار یاد گرفته شده در افراد بروز می‌نماید.
- پرخاشگری یک مشکل اجتماعی فوری و اورژانسی است که خیلی از رفتارهای پرخاشگرانه، به خاطر عدم تطابق (maladabttation) و یا به خاطر اختلالات

جنوب غربی کشور ایران کنار قله دنا، بلندترین قله رشته کوه زاگرس واقع شده که جمعیت استان ۶۰۰۰۰۰ نفر (۱٪ جمعیت کشور) و وسعت ۱۶۴۰۰ کیلومتر مربع (۱٪ وسعت کشور) می‌باشد. مذهب جمعیت استان شیعه جعفری و با لهجه لر صحبت می‌کنند که جمعیت قابل ملاحظه‌ای از آنها، هنوز به صورت عشایری و چادرنشینی زندگی می‌نمایند.

یافته‌ها

۷/۹۶٪ جمعیت (۴۴۶ نفر) میزان شدت خصومت و پرخاشگری در میان آنها، کمتر از دو می‌باشد و ۳/۴٪ جمعیت (۱۵ نفر) دارای شدت خصومت و پرخاشگری بیشتر یا مساوی ۲ را دارا می‌باشد (≥ 2)

یعنی از شدت پرخاشگری قابل ملاحظه در رنج می‌باشند که از این تعداد ۹ نفر مرد و ۶ نفر زن بودند؛ یعنی شدت پرخاشگری در مردان بیشتر از زنان است ($M > F$). ضمناً هر دو گروه از نظر میانگین خصومت و پرخاشگری با استفاده از تست ذکر شده مقایسه شدند که از نظر آماری تفاوت معنی‌داری وجود دارد. ($P < 0/005$).

با توجه به این که جمعیت مجردها و متأهله‌ها متفاوت است، درصد افراد مبتلا را نسبت به جمعیت خودشان بررسی نموده‌ایم، نه نسبت به کل جمعیت: (تعداد مجردها ۱۳۵ نفر، تعداد متأهله‌ها ۳۲۶ نفر).

۹۷٪ جمعیت مجردها (۱۳۱ نفر) دارای میزان شدت پرخاشگری کمتر از دو و ۳٪ جمعیت مجردها (۴ نفر) دارای میزان خصومت و پرخاشگری بیشتر یا مساوی دو (≥ 2) را دارا می‌باشند؛ یعنی از شدت پرخاشگری قابل ملاحظه در رنج می‌باشند.

۶/۹۶٪ جمعیت متأهله‌ها (۳۱۶ نفر) دارای میزان شدت پرخاشگری کمتر از دو بودند و تنها ۱/۳٪ جمعیت متأهله‌ها یعنی ده نفر آنها، دارای شدت

بهبود (۷۰ کیلومتری جنوب یاسوج) زندگی می‌کنند. علت انجام تحقیق در بهون تمرکز جمعیت و گروهی بودن آنها و سهولت تکمیل پرسشنامه بود. از جمعیت ۷۵۰ نفری این طایفه، افراد ۱۵ تا ۶۰ ساله (که تعداد آنها ۴۶۵ نفر می‌باشد)، همگی مورد مطالعه قرار گرفته که از این تعداد چهار نفر به علت عدم وجود صداقت، فرم ناقص ... حذف شدند.

ابزار تحقیق تست (SCL 90) Symptom (check list نود سوالی) بوده سوالات مربوط به خصومت و پرخاشگری که توسط آن، افراد مورد پرسش قرار گرفتند، شش سؤال بودند.

این تست یکی از پر استفاده‌ترین وسایل تشخیصی در اکثر نقاط دنیا می‌باشد و شامل اطلاعاتی نظیر: سن، جنس، محل تولد، وضع تحصیلات، وضعیت تأهل، وضعیت اقتصادی، شهری، روستایی ... است که می‌تواند افراد سالم را از افراد بیمار تشخیص دهد و قبلاً بارها در ایران از آن استفاده شده است.

سوالات تست از نظر شدت از صفر تا چهار، درجه‌بندی شده و شدت بیشتر یا مساوی ۲ (≥ 2) را به عنوان بیماری تلقی می‌کنند.

افراد باسواد به کسانی گفته می‌شود که می‌توانند به زبان فارسی یا هر زبان دیگری متن ساده‌ای را بخوانند یا بنویسند خواه مدرک رسمی داشته یا نداشته باشند.

برای مقایسه میانگین پرخاشگری در گروه‌های مختلف مثل زن، مرد، باسواد، بی‌سواد... از (Mann - Whitney - U - Test) با علامت اختصاری (z) استفاده شده است. آنالیز داده‌ها با استفاده از بسته نرم‌افزاری (statistical package for social science) (spss) تحت (window) انجام شده است.

استان کهگیلویه و بویراحمد با مرکزیت یاسوج در

بوده است که از نظر آماری تفاوت معنی‌داری وجود ندارد ($P < 0/005$).

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج به دست آمده از این تحقیق بیانگر میزان پرخاشگری و خصومت بالا در میان عشایر می‌باشد، همچنین در مردان کمی بیشتر از زنان، در جوانان بیشتر از نوجوانان، در باسوادان و بی‌سوادان یکسان، در مجردها و متأهلها یکسان و تفاوت آماری معنی‌داری وجود ندارد که همه این نتایج مطابق با آمار بین‌المللی است، اما دو نکته جای بسی تأمل است: اول آنکه این میزان در جوانان بیشتر از نوجوانان و حدود ۴ برابر می‌باشد. دوم آنکه خصومت بالا و میزان پرخاشگری در میان میانسالان و جوانان یکسان و باز هم حدود ۴ برابر نوجوانان است، که شاید دلیل اثرات ژنتیکی و سرشتی و تأثیر آن بر زندگی افراد تا دوران میانسالی است و یا شاید نشان دهنده زندگی طاقت فرسای عشایری است که موجب خستگی، بی‌رمقی و کاهش تحمل و صبر و حوصله گردیده که تا میانسالی ادامه دارد؛ یعنی آنکه زندگی عشایری که کاملاً از نظر خوراکی، پوشاکی، مسکن، (غذا شامل: شیر، ماست، دوغ، کره پنیر، گوشت، حیوانات و تهیه پوشاک از پشم و مو...) و مسکن که چادر می‌باشد، استقلال دارند، بنابراین افراد عشایر در ابتدای جوانی باید ازدواج نمایند و زندگی را از همان ابتدا تشکیل دهند. پس از ابتدای جوانی با مشکلات زیستی روبرو هستند و با استقلال کامل از هر نظر دست و پنجه نرم نموده، که این وضعیت تا میانسالی ادامه دارد. نهایتاً افراد عشایر خسته، کوفته، بی‌رمق، و بی‌حوصله گردیده که همه اینها موجبات خشونت و پرخاشگری را به وجود می‌آورد که شاید این عوامل دلیل ازدیاد پرخاشگری و خصومت در جوانان و

خصومت و پرخاشگری بیشتر، یا مساوی ۲ (≥ 2) را دارا می‌باشد؛ یعنی دارای شدت قابل ملاحظه‌ای بودند. نتیجه این که پرخاشگری و خصومت قابل ملاحظه در مجردها، کمی از متأهلها بیشتر است. (متأهل > مجرد) اما از نظر آماری تفاوت معنی‌داری بین دو گروه مجردها و متأهلها (از نظر مقایسه میانگین خصومت و پرخاشگری توسط تست ذکر شده) وجود ندارد ($P < 0/005$).

با توجه به اینکه سن جمعیت مورد مطالعه از ۱۵-۶۰ ساله بوده، این جمعیت را به سه گروه تقسیم کردیم:

۱- نوجوانان ۱۵-۱۹ ساله (۱۰۳ نفر، ۲۲/۳٪ کل جمعیت)

۲- جوانان ۲۰-۳۹ ساله (۲۲۸ نفر، ۴۹/۴٪ کل جمعیت)

۳- میانسالان ۴۰-۶۰ ساله (۱۳۰ نفر، ۲۸/۱٪ کل جمعیت)

در گروه نوجوانان تمامی افراد دارای میزان شدت خصومت و پرخاشگری کمتر از ۲ بودند (< 2) و یک نفر از جوانان میزان شدت پرخاشگری بیشتر یا مساوی ۲ (≥ 2) را دارا بوده است.

در گروه جوانان ۹۶٪ (۲۱۹ نفر) دارای میزان شدت خصومت و پرخاشگری کمتر از ۲ بودند (< 2). ۴٪ آنها (۹ نفر) دارای میزان شدت خصومت و پرخاشگری بیشتر یا مساوی ۲ (≥ 2) را دارا می‌باشند. بنابراین ملاحظه می‌شود، خصومت و پرخاشگری در جوانان و میانسالان یکسان می‌باشد ولی با وجود این از نوجوانان حدود چهار برابر؛ یعنی بسیار بیشتر بوده است.

مقایسه بین دو گروه با سواد و بی‌سواد از نظر میانگین خصومت و پرخاشگری از تست ذکر شده استفاده گردیده و نتیجه این که میانگین خصومت و پرخاشگری در باسوادان ۶۹٪ و در بی‌سوادان ۵۴٪

Archive of SID بهترین علت بررسی نمایند. میانسالان، نسبت به جوانان باشد که لازم است آبنندگان تحقیقات بیشتری را برای به دست آوردن

Abstract:

This study was under taken in a nomadic tribe in PEHON (an area close to BABAMYDAN, 70 Kilometers from YASUJ in KOHGILOYEHBOYERAHMAD Province). The population considered in this study was 465 people, out of which 241 were males & 224 were females. The pertinent test used in this study was SCL 90. The conclusion of the research undertaken was that the prevalence of aggression, male to female ratio (M>F), single to married ratio (single = married) educated to un educated ratio (educated = un educated), young adult to adult ratio (adult >young adult) in this specific nomadic tribe correlated well with international statistics except for adult & old age to young adult ratio was very high & approximately 4/1.

Key Words: aggression, prevalence, nomadic tribe

فهرست منابع

- ۱ - ایلات و عشایر و سیر مهاجرت آنها (گزارش) تهران: آگاه، ص ۱۲-۱.
- ۲ - دانش فرد، ک. استان کهگیلویه و بویراحمد در یک نگاه. فصلنامه ارمنان دانش. سال اول شماره (۱ و ۲) سال ۱۳۷۵، ص ۹-۷۸.
- ۳ - ریموند دی. آدامز، دکتر موریس ویکتور، ۱۹۹۳. اصول بیماریهای اعصاب. ترجمه دکتر همایون شقاقی ص ۴۱۰-۴۰۷.
- ۴ - عباسی، باقری، پایان نامه جهت کارشناسی ارشد (اپیدمیولوژی بیماران روانی در استان یزد) انستیتو روانپزشکی تهران، ۱۳۷۲، ص ۳۷-۴۹.
- ۵ - مرکز آمار ایران، سرشماری اجتماعی، اقتصادی عشایر کوچنده - ۱۳۶۶، ص ۱۲-۱.
- ۶ - مرکز انفورماتیک و مطالعات جنوب، دفتر برنامه ریزی، اوضاع اجتماعی و اقتصادی استان فارس و جوامع عشایری ویرایش اول ص ۳۳-۳۸.
- 7 - BARRYS. FOGEL, RANDOLPH B. SCHIFFER Neuro Psychiatry 1996 Williams & Wilkins Baltimore (U.S.A) page 523.
- 8 - Deragotis - Leonard R. Karl Rickels, Anthony F. Rock B.J.P 1976,128,250-9.
- 9 - Deragotis - Leonard R. Lipman Ronulds - karl Rickels (JN) Behavioral Science 1974 April Vol. 134, 4: 385-390.

- 10 - Michael Gelder, Dennis Gath, Richard Mayou, Philip Cowen , OXFORD ext book of psychiatry 3rd ed. 1996/oxford university, new york page 761.
- 11 - Harold I. Kaplan, Beujamin j. sadock: compreheusive text book of psychiatry 5 Thed. 1986 Williams & Wilkins Baltimore (U.S.A) page 271-273.
- 12 - Harold I. Kaplan, Beujamin j. sadock:Synopsis of Psychiatry 8 th ed. 1998 Williams & Wilkins Baltimore (U.S.A) page 154-160.